

Uchwała z dnia 14 grudnia 2001 r., III CZP 74/01

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

Sędzia SN Marian Kocon

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi wierzyciela Haliny K. przy uczestnictwie dłużnika Henryka G. na czynności komornika sądowego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 14 grudnia 2001 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 28 września 2001 r.:

„Czy komornikowi sądowemu należy się opłata stała, przewidziana w art. 51 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882) w przypadku, gdy uiścił ją wierzyciel domagający się opróżnienia lokalu z rzeczy lub osób, a dłużnik opróżnił lokal po wezwaniu go do wykonania tej czynności przez komornika i komornik na wniosek wierzyciela postępowanie egzekucyjne umorzył, a jeżeli tak – to kogo powinna obciążać ta opłata – wierzyciela czy dłużnika”?

podjął uchwałę:

Przewidziana w art. 51 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) opłata stała uiszczona przez wierzyciela przy składaniu wniosku o wszczęcie egzekucji opróżniania lokalu z rzeczy lub osób, należy się komornikowi także wówczas, gdy dłużnik opróżnił lokal po wezwaniu go przez komornika do dobrowolnego dokonania tej czynności, w wyniku czego na wniosek wierzyciela postępowanie egzekucyjne zostało umorzone. W takiej sytuacji wierzycielowi przysługuje na zasadach określonych w art. 770 k.p.c., przy odpowiednim stosowaniu art. 98 i nast. k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., zwrot poniesionych kosztów egzekucyjnych obejmujących uiszczoną opłatę stałą.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w związku z prowadzoną egzekucją świadczenia niepieniężnego – opróżnienia lokalu mieszkalnego.

Wierzycielka Halina K. złożyła w dniu 10 sierpnia 2000 r. wniosek do komornika o wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych oraz opróżnienia lokalu mieszkalnego na mocy sądowego tytułu wykonawczego. Na wezwanie komornika do uiszczenia kwot 2160,94 zł i 61,60 zł tytułem opłat od wniosku na podstawie art. 45 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133 poz. 882 ze zm. – dalej "u.k.s.e."), wierzycielka opłaty te uiściła, zaś komornik w dniu 13 września 2000 r. zawiadomił dłużnika Henryka G. o wszczęciu egzekucji i wezwał go do dobrowolnego opuszczenia i opróżnienia lokalu. W dniu 28 lutego 2001 r. wierzycielka zawiadomiła komornika, że dłużnik w dniu 27 lutego 2001 r. dobrowolnie opuścił i opróżnił zajmowany lokal oraz wydał jej klucze, wobec czego cofnęła wniosek o egzekucję w zakresie eksmisji i wniosła o zwrot opłaty egzekucyjnej w kwocie 2160,94 zł, uiszczonej od wniosku o egzekucję tego świadczenia niepieniężnego. Postanowieniem z dnia 2 marca 2001 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. w części obejmującej eksmisję, zaś postanowieniem z dnia 19 czerwca 2001 r. umorzył na podstawie tego samego przepisu postępowanie egzekucyjne w całości wobec cofnięcia wniosku, a na podstawie art. 770 k.p.c. oraz art. 8 ust. 6 i 7, art. 39, 43, 44, 49, 59, 60 i 104 u.k.s.e. ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na kwotę

2384,81 zł, stwierdzając, że w ich skład wchodzi między innymi opłata w kwocie 2160,94 zł za opróżnienie lokalu, która została uiszczona przez wierzyciela.

Na postanowienie to wierzycielka wniosła skargę, zarzucając, że skoro dłużnik dobrowolnie opuścił i opróżnił lokal, komornikowi nie należy się opłata egzekucyjna wskazana w art. 51 ust. 1 u.k.s.e. Wnosiła o zmianę zaskarżonego postanowienia i obniżenie ustalonych kosztów do kwoty 223,87 zł.

Postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2001 r. Sąd Rejonowy w Toruniu zmienił zaskarżone postanowienie i ustalił koszty egzekucyjne na kwotę 223,87 zł.

Rozpoznając złożone przez komornika zażalenie, w którym zarzucono naruszenie art. 51 ust. 1 u.k.s.e. oraz art. 1046 k.p.c., Sąd Okręgowy w Toruniu powziął przedstawioną w zagadnieniu wątpliwość, wskazując, że przepisy powołanej ustawy nie rozstrzygają, czy komornikowi należy się przewidziana w art. 51 ust. 1 ustawy opłata stała, w przypadku, gdy wezwał on dłużnika do opróżnienia lokalu mieszkalnego, ale egzekucji nie wykonał, gdyż dłużnik sam opuścił lokal, a wierzyciel cofnął wniosek o egzekucję w zakresie eksmisji i komornik umorzył postępowanie w tej części. W ocenie Sądu Okręgowego, bardziej przekonujące jest w tym przedmiocie stanowisko zajęte przez Sąd Rejonowy, który, wskazując na określone w art. 1046 k.p.c. trzy stadia postępowania egzekucyjnego w sprawie o eksmisję oraz treść art. 51 ust. 1 pkt 3 u.k.s.e., uznał, że omawiana opłata należy się komornikowi dopiero za przeprowadzenie drugiego i trzeciego stadium eksmisji, to jest za wykonanie czynności opróżnienia lokalu. Skoro komornik czynności tych nie wykonał, bowiem dłużnik na jego wezwanie dobrowolnie opróżnił lokal, nie należy mu się opłata egzekucyjna przewidziana we wskazanym przepisie. Gdyby jednak przyjąć, jak twierdzi skarżący w zażaleniu, że opłata ta komornikowi się należy, to – zdaniem Sądu Okręgowego – powstaje kolejne pytanie, czy obciąża ona wierzyciela, który uiszczył ją przy wszczęciu egzekucji, czy dłużnika, który dopiero po wezwaniu komornika opuścił lokal.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawiona w pytaniu wątpliwość odnosi się do wykładni przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, dotyczących opłat egzekucyjnych należnych od egzekucji świadczeń niepieniężnych, a w szczególności od egzekucji opróżnienia lokalu z rzeczy lub osób, o której mowa w art. 51 ust. 1 pkt. 3 u.k.s.e.

Powyższa ustawa w sposób istotny zmieniała dotychczasową regulację prawną odnoszącą się do kosztów działalności egzekucyjnej i opłat egzekucyjnych, wprowadzając w miejsce skomplikowanego systemu opłat, ryczałtów i należności na pokrycie wydatków, jedną opłatę egzekucyjną, która przy egzekucji świadczeń pieniężnych jest stosunkowa, a przy egzekucji świadczeń niepieniężnych stała (art. 44 u.k.s.e.), oraz zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji (art. 39 u.k.s.e.). Celem powyższej ustawy było niewątpliwie także ściślejsze powiązanie opłat egzekucyjnych i dochodów komornika z efektywnością egzekucji, co wyraża się przykładowo w regulacji zawartej w art. 45 ust. 2 u.k.s.e., jednakże cel ten, podobnie jak fakt, że zgodnie z art. 61 ust. 2 u.k.s.e. opłata egzekucyjna przeznaczona jest także na pokrycie wynagrodzenia prowizyjnego komornika, nie może prowadzić do wniosku, iż opłaty egzekucyjne są świadczeniem ekwiwalentnym za usługi komornika, a w szczególności, że należą się jedynie wówczas, gdy egzekucja została skutecznie przeprowadzona.

Wprawdzie ustawa nie zawiera odpowiednika ogólnych przepisów zawartych w § 4 ust. 1 oraz § 5 ust. 1 obowiązującego uprzednio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komorników (Dz.U. Nr 62 poz. 264 ze zm.), które uzależniały wszczęcie każdej egzekucji (zarówno świadczeń pieniężnych, jak i niepieniężnych) od uiszczenia zaliczki na opłaty, jednak w art. 43 stanowi, że za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie komornik pobiera opłaty egzekucyjne. W art. 45 ust. 1 u.k.s.e. wyraźnie zaś uregulowano, w odniesieniu do egzekucji świadczeń pieniężnych, obowiązek uiszczenia przez wierzyciela, przed wszczęciem egzekucji, odpowiedniej części opłaty stosunkowej oraz uzależniono wszczęcie egzekucji takich świadczeń od uiszczenia tej opłaty. Bez wątplenia zatem przy egzekucji świadczeń pieniężnych odpowiednia część opłaty stałej należy się komornikowi przed wszczęciem egzekucji, za samo jej wszczęcie, niezależnie od dalszych czynności. Jedynie wówczas, gdy egzekucja okaże się bezskuteczna bądź wyegzekwowana kwota nie wystarcza na pokrycie kosztów egzekucji, komornik zwraca połowę opłaty stosunkowej (art. 45 ust. 1 i 2 u.k.s.e.).

W odniesieniu do egzekucji świadczeń niepieniężnych ustawa nie zawiera podobnej regulacji, nie oznacza to jednak, że należy przyjąć, iż wobec tego przy wszczęciu egzekucji takich świadczeń, wierzyciel nie ma obowiązku uiszczenia żadnych opłat, a przewidziana w art. 44 ust. 3 u.k.s.e. opłata stała należy się

komornikowi dopiero po przeprowadzeniu skutecznej egzekucji. Wniosek taki pozostawałby w sprzeczności z generalną zasadą odnoszącą się do postępowania cywilnego (w tym także do postępowania egzekucyjnego), że wszczęcie postępowania wiąże się z obowiązkiem uiszczenia stosownych opłat przez stronę, która składa wniosek, chyba że została ona zwolniona od takiego obowiązku. Pozostawałby także w sprzeczności z zasadą, że opłaty należą się niezależnie od wyniku sprawy i czynności przeprowadzonych w toku postępowania, a ustawa jedynie może przewidywać zwrot w określonych sytuacjach całości lub części pobranej opłaty.

Przed wszystkim jednak treść art. 43 oraz art. 44 ust. 3 i art. 45 ust. 1 w związku z ust. 5 u.k.s.e. nie pozwala na przyjęcie, że przy wszczęciu egzekucji świadczeń niepieniężnych wierzyciel nie ma obowiązku uiszczenia opłaty stałej, która należy się komornikowi dopiero po przeprowadzeniu egzekucji. Z pierwszego ze wskazanych przepisów wynika bowiem, że opłaty egzekucyjne należą się za „przebieg egzekucji”, a nie za „przeprowadzenie” egzekucji, co koreluje z treścią art. 44 ust. 3 u.k.s.e. stanowiącego, że opłata stała pobierana jest „w sprawach o egzekucję świadczeń niepieniężnych”, nie zaś za przeprowadzenie takiej egzekucji czy jej poszczególnych czynności.

Pobierania opłat stałych przy wniosku o wszczęcie egzekucji dotyczy przepis art. 45 ust. 5 u.k.s.e., nawiązujący do przepisu ustępu 1 tego artykułu. Stanowi on, że nie opłacony wniosek o wszczęcie egzekucji wniesiony przez adwokata lub radcę prawnego zwraca się bez wzywania do opłat, jeżeli od wniosku pobrana powinna być opłata stała. Z regulacji tej należy w drodze rozumowania *a contrario* wyprowadzić wniosek, że obowiązek uiszczenia opłaty stałej wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji świadczenia niepieniężnego istnieje również w razie złożenia wniosku osobiście przez wierzyciela, jednak wówczas, w przypadku nieuiszczenia opłaty stałej, nie może nastąpić zwrot wniosku bez wzywania do jej zapłacenia. Nie można bowiem przyjąć, że obowiązek uiszczenia opłaty stałej wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji istniałby wyłącznie w przypadku składania wniosku o wszczęcie egzekucji świadczeń niepieniężnych przez adwokata lub radcę prawnego, a nie istniałby w razie składania takiego wniosku przez samą stronę.

Uznać zatem należy, że również opłatę stałą wierzyciel obowiązany jest uiścić wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji świadczeń niepieniężnych, gdy ustawa przewiduje taką opłatę, z wyjątkiem przypadków, gdy z jej przepisów wyraźnie

wynika, że opłata ta jest ściągana od dłużnika, a więc faktycznie regulowana już po złożeniu wniosku (np. art. 57 i 59 ust. 1 u.k.s.e.). Także więc przy wszczęciu egzekucji opróżnienia lokalu wierzyciel obowiązany jest uiścić opłatę stałą przewidzianą w art. 51 ust. 1 u.k.s.e., która należy się za prowadzenie egzekucji, a nie za jej poszczególne stadia lub czynności. Nie podważając zatem stanowiska Sądów obu instancji, że w świetle uregulowań art. 1046 k.p.c. można wyróżnić trzy etapy egzekucji o wydanie nieruchomości, należy stwierdzić, iż nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że przewidziana w art. 51 ust. 1 u.k.s.e. opłata egzekucyjna należy się komornikowi tylko za czynności wykonane w drugim i trzecim etapie (tj. za dokonanie czynności potrzebnych do wprowadzenia wierzyciela w posiadanie i za usunięcie ruchomości), a nie należy się za czynności pierwszego etapu, polegające na wezwaniu dłużnika do dobrowolnego wykonania obowiązku opróżnienia lokalu. Etap ten stanowi pierwsze stadium egzekucji warunkujące jej stadia dalsze, może do niego dojść dopiero po wszczęciu egzekucji, co – jak wskazano wyżej – uzależnione jest od uiszczenia opłaty stałej przewidzianej w omawianym przepisie. Także zatem ten etap należy do postępowania egzekucyjnego, od którego pobierana jest opłata stała przewidziana w art. 51 ust 1 pkt. 3 w związku z art. 43 i art. 44 ust. 3 u.k.s.e.

W dalszej kolejności rozważenia wymaga, czy w sytuacji, gdy wszczęta egzekucja opróżnienia lokalu zakończyła się po jej pierwszym etapie, gdyż dłużnik wykonał wezwanie komornika do dobrowolnego opróżnienia lokalu, w wyniku czego wierzyciel cofnął wniosek, a komornik umorzył postępowanie egzekucyjne, istnieje podstawa do żądania przez wierzyciela dokonania zwrotu na jego rzecz przez komornika uiszczonej przy wniosku o wszczęcie egzekucji opłaty stałej lub jej części. Na pytanie to należy odpowiedzieć przecząco. Możliwość taka istniałaby jedynie wówczas, gdyby ustawa wyraźnie ją przewidywała, jak to czyni na przykład art. 36 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm.), który jednak z braku odesłania, nie może być stosowany, nawet w drodze analogii, do omawianej sytuacji. Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji możliwości takiej nie przewiduje; jedynie w art. 45 ust. 2 wprowadza obowiązek zwrotu przez komornika wierzycielowi uiszczonej przy wszczęciu egzekucji opłaty, ale dotyczy to wyłącznie opłaty stosunkowej i odnosi się tylko do sytuacji bezskuteczności egzekucji świadczeń pieniężnych lub wyegzekwowania kwoty niewystarczającej nawet na pokrycie kosztów egzekucji,

nie może mieć zatem zastosowania do sytuacji przedstawionej w pytaniu. Skoro jednak omawiane opłaty obowiązany jest uiścić wierzyciel przy wszczęciu egzekucji, to należy je zaliczyć do kosztów egzekucyjnych, które jako element składowy kosztów postępowania egzekucyjnego podlegają rozliczeniu pomiędzy stronami z chwilą zakończenia tego postępowania, przy zastosowaniu zasad wynikających z art. 770 k.p.c. Zgodnie zaś z tymi zasadami, dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi koszty niezbędne do celowego prowadzenia egzekucji, w tym opłaty, które wierzyciel miał obowiązek uiścić w celu wszczęcia egzekucji. Wobec tego, że dłużnik opróżnił lokal dopiero po wystosowaniu do niego wezwania przez komornika, obowiązany jest pokryć poniesione przez wierzyciela koszty egzekucyjne, w tym uiszczoną przezeń opłatę stałą przewidzianą w art. 51 ust. 1 u.k.s.e.

Z tych względów, na podstawie art. 390 k.p.c., Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.